

Notes d'uns molins hidràulics de l'Alt Berguedà

El molí hidràulic de Peguera

Es troba a llevant del poble abandonat de Peguera, entre el gorg de l'Olla i les runes del xalet de Peguera, a prop de l'aiguabarreig del torrent del Coix amb el riu Peguera.

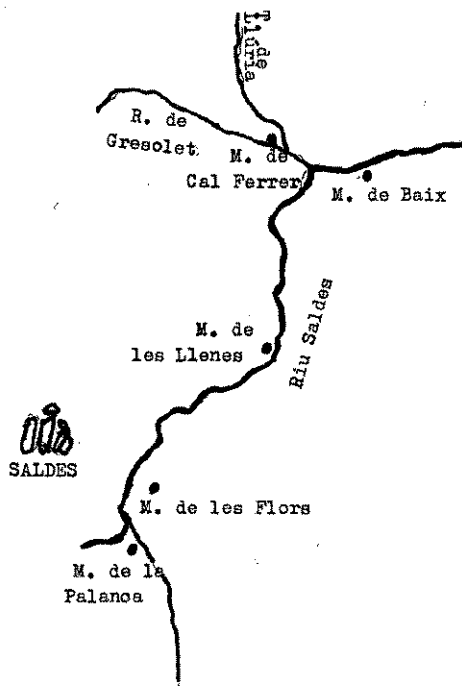
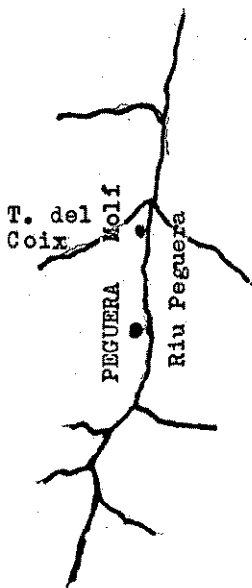
De l'edifici del molí, que és a uns 15 metres del riu, en resten alguns panys de paret i la porta, que és feta amb grans carreus. De l'estructura interior no es pot apreciar res ja que tot està enrunat. Des de l'exterior es pot veure el catau colmatat. A darrere de l'edifici hi ha el pou i la bassa, que no és gaire gran, d'uns 10 per 10 metres, i per la seva situació sembla que podria rebre l'aigua del torrent del Coix.

Al costat hi ha una edificació, també en runes, que hom suposa que era destinada a l'habitable.

César August Torras (1) ens diu, ja fa un segle, sobre el riu Peguera: *Riu de Peguera que baixa de la Serra d'Encija, coll de Ferrús, creu de Fumanya, Roques y Rasos de Peguera ajuntanse-li el torrent de Santa Maria o de les Garrigues, s'adjunta al Llobregat sota el Pont de Raventí (Cercs).*

El poble de Peguera és situat sota el roc homònim sobre el qual s'aixecava un castellot o torre forta, de reduïdes dimensions, de la meitat del segle XI, les pedres del qual foren aprofitades pels habitants per construir les seves cases. Tingué relativa prosperitat entre els anys 1940-1950 gràcies a l'explotació d'unes mines de lignit, que com que no van ser rendibles, s'abandonaren cap als anys 1970.

Sobre aquesta petita població C.A. Torras ens comenta: *Peguera, una dotzena de cases escampades, fa referència als trumfos o patates de Peguera de gran anomenada, cita els hostals de la Coixa i Tinet a on no s'hi troba gaire be res. L'excursionista fara bé de dur-se provisions. Sobre el primer hostal puntualitza: Si s'porten provisions, poques o moltes, val més passar-hi de llarch, perquè difícilment s'hi troba res: ab prous feines ous y pa negre. Es rónech com totes les cases del poble.*

En l'itinerari a peu que l'autor efectua des de Berga a Peguera pel collet de la Creu de Nou Comes no fa esment del molí; possiblement per aquelles dates ja devia d'estar completament enrunat.

ELS MOLINS HIDRÀULICS DE LA RODALIA DE SALDES

El riu Saldes

Sobre aquest curs fluvial la Gran Enciclopèdia Catalana en la seva entrada corresponent ens diu: *Riu Saldes o riu d'Eina - cal no confondre'l doncs amb l'homònim de l'Alta Cerdanya - format per la unió de l'aigua Salada que davalla dels rasos d'Ensija i del torrent de Gresolet que recull les aigües del Cadí i del Pedraforca i que després de fer de terminal entre Vallcebre i Gisclareny desguassa al Llobregat per la dreta, aigua avall de Guardiola de Berguedà.*

Molí de la Palanca

És situat a prop d'un quilòmetre abans d'arribar a la vila de Saldes, tot venint de Guardiola, gairebé sota el pont de la carretera per sobre la riera de Saldes. Abans que es construís l'actual carretera, el camí passava a tocar el molí. La bassa, avui plena d'herba, s'alimentava d'una propera torrentera tributària dita el torrent d'Aigua Salada.

No tenia pou i per un canal - posteriorment una canonada - es guanyava l'espai i el desnivell que hi ha entre la bassa i el molí; la caiguda era suficient per fer rodar les moles. Al l'interior de l'obrador hi ha les moles, l'escairador i tota la maquinària, però no es pot veure res perquè tot és ple de mals endreços procedents de la casa que encara està habitada. En la darrera època s'instal·là una turbina, que feien funcionar amb el motor del tractor. El molí va molre fins a l'any 1975.

És documentat des del segle XVIII, amb el nom de molí del Serres. Al costat hi ha el forn, és a dir, molien la farina i allà ma-

teix feien i venien el pa, i això encara passava en èpoques no gaire reculades ja que, a causa de l'explotació de les mines de carbó de la zona, hi havia força gent per la contrada.

Molí de les Flors

Es troba a la riera de Saldes, aigües avall del molí de la Palanca. Es tracta d'un esplèndid edifici de dos pisos, a la façana es llegeix "Molí de les Flors de Joan Trasserra" i a la llinda de la porta d'entrada hi ha gravada la data de 1861, any en què va ser construït per aquest farmacèutic, que va aprofitar la infraestructura d'un petit molí del segle XVIII, anomenat Molí de Bellut. A més a més va establir una plantació de fruita i una bassa artificial amb truites (1).

L'any 1914, es modernitzà de tal manera que l'aigua, que arribava de la riera mitjançant un canal, feia funcionar una turbina, que movia uns embarrats que posaven en moviment les moles, l'escarador i una dinamo que donava llum a la casa. A sota de l'obrador es poden veure aquests estris en perfecte estat de conservació. A la planta baixa es conserven dues moles amb la tremuja - una era destinada a farina per elaborar el pa i l'altra a farina per al bestiar - l'escarador, la cabra, així com alguna de les eines que s'empraven en el manteniment de les moles, com la buixarda, el tallant i l'escoda.

Tanmateix es pot veure el dipòsit on es col·locava el gra per tal de ser netejat abans

Molí de les Flors.
GENER AYMAMI

de moldre'l així com el "llimpia", que era un dipòsit amb un corró on anava a parar la farina després de mòlta per tal de separar-la del segó.

Durant l'època en què van funcionar les mines de carbó, el molí va fer les funcions d'hostal; pensem que l'any 1964 se censaven en el terme de Saldes 219 miners. Va funcionar com a farinera fins a l'any 1970.

Molí de les Llenes

També esmentat com a molí del Llenes, es trobava al costat esquerre de la riera de Saldes, aigües avall de la masia Fumanya. En una fotografia publicada l'any 1994 (2) encara es podien veure en peu una filada d'un mur d'un metre d'alçada aproximadament. Avui poca cosa més en resta, d'aquest molí.

Molí de Baix o del Bac

Es troba a la riera de Saldes, a uns 450 metres a l'oest del monestir de Sant Sebastià del Sull. És a tocar el riu i solament es conserven petites restes de parets que no recorden gens l'estructura d'un molí. Sobre aquest en particular, a la contrada ens van dir que malgrat que se l'anomena el molí, de molí no n'hi hagué, l'únic estri que hi havia era una turbina que proveïa de llum la casa.

Molí de Cal Ferrer

És situat a la riera de Gresolet a tocar l'aiguabarreig amb la riera de Saldes. Llegim al volum corresponent de l'obra *Catalunya Romànica* (3) que l'any 1276 ja s'esmenta Cal Ferrer amb relació a una donació que féu Galceran de Pinós, com a senyor d'aquestes terres, als monjos de Bagà. No

és agosarat creure que en aquella època ja devia d'existir el molí i que prestaria servei al proper monestir del Sull, ja que, encara que en alguna relació de molins de la zona s'ha fet menció del molí del monestir, tot apunta que en el Sull no n'hi havia -l'obra *Catalunya Romànica*, que dóna una acurada visió del monestir, tampoc no en cita cap-.

A l'entrada de la refeta casa hi ha gravat "Josep 1887". En l'actualitat s'utilitza com a refugi-casa de colònies. Fa uns quinze anys, la casa estava en runes però la pallissa encara estava en bon estat. A uns metres de la masia hi ha les runes de l'obrador, del qual es conserven prou bé dos cataus, però de l'interior, només en resten en peu uns panys de parets; sembla que hi ha les moles i l'escarador, però els esbarzers i les ortigues no deixen ni acostar-s'hi.

Fa uns vint-i-cinc anys enrere, hom encara es podia acostar fins a la porta del molí,

però, tot i això, aleshores l'interior ja estava tot caigut i enrunat. La bassa, allargassada, és plena d'herba. Can Ferrer surt esmentat ja l'any 1276 en un document de donació que féu Galceran de Pinós, senyor d'aquestes terres, als monjos de Sant Llorenç prop Bagà.

Cloenda

L'augment de l'activitat agrària, amb el conseqüent increment de població que es produeix durant el segle XVIII, permet l'ampliació i el conreu de noves terres, i també en aquesta època, es nota una relativa prosperitat de la indústria molinera. Així, doncs, veiem que els molins que hem citat en aquestes línies, tot i que són possiblement força antics -el de Peguera i el de Cal Ferrer poden remuntar-se a l'època medieval- sembla que la majoria es construeixen o bé s'arrangen i es posen novament en condicions de moldre durant el segle XVIII, i arriben a funcionar fins ben entrat el segle XX.

Si bé moltes riuades han acabat amb la vida de més d'un molí, el cop de gràcia final el donà "el progrés", amb els noms de "màquina de vapor" i "electricitat", que van permetre instal·lar farineres a dintre de les poblacions. D'aquesta manera, ja no calia

Molí de la Palanca. GENER AYMAMI

anar fins l'allunyat molí, i s'estalviava, a més a més del temps, els mals camins que sovint hi duien i el manteniment dels animals de bast -podem veure que alguns dels molins que s'esmenten en aquestes notes estan força allunyats dels nuclis urbans -.

Alguns dels pocs molins que encara restaven en peu durant els temps de la postguerra, molien tot fent la viu-viu, escapollint-se, els que no tenien el permís corresponent, del control que exercia la "Comisaria Nacional de Abastecimientos", que vigilava rigorosament que es complissin les ordenances, ja que tot el blat estava controlat pel "Servicio Nacional del Trigo", organisme creat l'any 1937 i que es va convertir en l'únic comprador i venedor de tot l'Estat.

D'aquesta forma alguns molins van arribar molent fins a principis de la dècada de 1950, quan el racionament d'aliment de la postguerra es va acabar i va deixar de ser rendible moldre "d'amagat".

Notes

- (1) Torras, César August. - Guia Itinerari: Berguedà. Tipografia l'Avenç. Barcelona 1905
- (2) Diversos autors: Saldes, Àmbit de Recerques del Berguedà/ Ajuntament de Saldes 1996.
- (3) Inventari del patrimoni arquitectònic de Catalunya: el Berguedà. Ed. Direcció General del Patrimoni Cultural. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1994, pàg. 168.
- (4) Catalunya Romànica (1985) Vol XII. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

Gener Aymamí i Domingo
historiador

Estar informat depèn de tu...

fes-te subscriptor
Prensa Comarcal
SOM LA PREMSA DE CASA

Disseny gràfic: Ester Comenge